

Font: “Conversa amb Isabel Vicente. Una vida a la Sedeta i a la presó” (en *L’Avenç*, número 20, 1977).

1. Arribada a Barcelona i detenció (1940)

“Vaig connectar tot seguit amb els companys, no cal dir-ho, i ens vam posar a fer el que es podia. No vaig ser a temps de fer gran cosa, perquè ens van agafar a 51 militants comunistes, el febrer del 40. Van poder-me avisar que havien agafat un company i que m’amagués. Però, on havia d’anar? Efectivament, aquella mateixa nit van venir a casa dos policies malcarats preguntant per la Isabel Vicente. Jo els vaig dir que no hi era i que jo em deia Joana. No deia cap mentida, perquè em dic Joana-Isabel Vicente, duplictat de nom que m’ha anat bé en més d’una ocasió. Així que aquell cop vaig dir que la meva germana Isabel treballava de enfermera i que no vindria fins a la matinada. Una bata blanca que era penjada darrera de la porta em va ajudar. Van dir que esperarien, i jo, mentestrant, cosint pantalons amb la meva filla al bressol, al costat. Fins que van passar unes hores no van olorar-se l’engany, van despertar la mare, va descobrir-se tot i se’m van dur. “Bruja, nos querías engañar”, anaven dient-me al cotxe.

A mi em van maltractar gaire. Només alguns cops de puny al ventre, que són la seva especialitat. Però a d’altres companys els van torturar brutalment, i especialment Antònia [Teresa] Hernández i Alejandro Matos. Aquest darrer, més conegut pel nom de guerra “Julio”, el van matar a comissaria. Tot i que era un xicot jove, molt fort i valent, en un dels interrogatoris no va poder més, i va sortir corrents de la cambra i va anar escales avall. D’un tret el van abatre i després el van portar arrossegant-lo on estaven torturant a l’Antònia [Teresa] Hernández. L’hi van ensenyar i dient-li “si no hablas te haremos lo mismo que a éste”, el van rematar allà mateix a cops de culata al cap. Érem a una comissaria de la Diagonal que ja no existeix. I d’allí em van dur a la presó de dones” (pàg. 13-14).

2. Les Corts, 1940: fam, polls i amuntegament.

“La presó de dones de Les Corts estava en unes condicions pèssimes. Era un antic convent que va ser habilitat durant la guerra com a presó i que va continuar-ho essent després. Em sembla que pagaven lloguer a les monges, perquè no fos dit. Quam em van detenir la tercera vegada [1958] ja estaven fent la presó de la Trinitat, i mentre, havien habilitat un sector de la Model per a dones. Tot i que la presó

d'homes de Barcelona de model no en té res, allò era glòria comparat amb la presó de Les Corts.

Hi érem amuntegades i plenes de pols, xinxes, sarna i tot el que vulgueu saber. Del menjar ja no en parlo perquè també a fora molta gent menjava només pells de fava o de patata.

Per dormir, cadascuna tenia només tres rajoles, i sempre hi havia baralles, perquè a les últimes d'estendre el *petate* ja no els quedava lloc on posar-lo. Els primers dies vaig ser en una cel·la de classificació on érem juntes les polítiques i les comunes, i després em va tocar de dormir a la mateixa cambra on hi havia els wàters per a totes. Sempre hi havia aigua per terra i vaig agafar una artrosis a l'esquena de la qual encara em ressenço. De fet, les bèsties no et deixaven dormir. Et passaves la nit matant xinxes, d'una mida que mai no havia vist. Les parets eren totes decorades de xinxes aixafades a cops de sabata" (pàg. 14).

3. Infants a la presó.

"Moltes dones tenien el seus fills amb elles. Les criatures campaven tot el dia per allà sense cap ocupació, plenes de picades i mals a la pell, pintades d'un desinfectant de color que era l'única cosa que feien servir.

La meva mare volia portar-me la meva filla, perquè ella no tenia manera d'aconseguir-li llet. Era legalment una nena francesa, però els francesos no en volien saber res, ni tampoc els espanyols. Jo no constava com a casada, perquè en aquell temps no admetien els matrimonis civils fets durant la guerra si no es ratificaven per l'Església. Així, desesperada ja de voltar despatxos i consulats, la meva mare em va dur la nena a la presó. El primer cop no la va poder deixar, perquè aquell dia em van incomunicar, cosa que feien molt sovint, cada vegada que els semblava haver descobert gent relacionada amb els ja detinguts. El segon cop, quan va veure com anaven els altres nens, no va gosar deixar-la i se la va quedar. La va criar ella fins que vaig sortir de la presó, set anys després. Al consell de guerra a mi em van tocar només dotze anys, però tot i que no em vaig poder beneficiar de cap indult, en vaig complir set gràcies a la redenció que em suposava cantar al cor, feina que era considerada "intel·lectual". De fet, de cantar cantàvem totes, perquè el *Cara al Sol* i el *Viva la Virgen* ens obligaven a cantar-los cada dos per tres, formades al pati"¹ (pàg. 14).

¹ L'obligatorietat d'entonar els Himnes Nacionals a les presons va ser establerta mitjançant la Circular nº 48 del Servei Nacional de Presons, del 10 d'octubre de 1939. El 1943 la Direcció General de Presons va emetre una nova Circular que disposava que la interpretació de l'Himne Nacional amb ocasió de qualsevol "solemnitat religiosa, patriòtica o cultural celebrada als centres, i diàriament en la formació de la tarda i després del toc d'oració" (Circular del 21 de maig de 1943, Butlletí Oficial de la Direcció General de Presons nº 30, 27 de maig de 1943).

4. Expedicions: *La presó de las set províncies.*

“La presó de dones de Barcelona era, de fet, una presó de pas, i hi venien a parar dones de tot arreu de l'Estat. En deien la *prisión de las siete provincias*. Eren les dues o les tres de la matinada, i arribava una expedició. T'havies d'aixecar i fer-les lloc, consolar-les i donar-les alguna cosa per menjar, perquè venien desfetes, famèliques i desmoralitzades. Hi havia dones de poblets que no sabien ni perquè eren allà. Dones grans que no entenien res de res i que les havien detingudes només perquè no havien trobat a casa els seus fills o el seus marit, que eren els que de debò buscaven. N'hi havia altres que vivien en *caseríos* i les detenien sota l'acusació que havien ajudat als guerrillers. I venien amb trenta anys de condemna, i havien tingut pena de mort! (pàg. 14).

5. Una feixista afusellada per amor.

“Quan jo hi vaig anar ja no hi havia *sacas* nocturnes de condemnades a mort que les duien a afusellar. S’explicava de les que havien fet els dos anys anteriors, però mentre hi vaig ser només van afusellar una falangista que es deia Blanca de nom i em sembla que Rodríguez de cognom. Durant la guerra, aquesta noia havia denunciat a una altra feixista, que es deia Carmen Tronchoni, perquè les dues s’havien enamorat d’un comandant roig. La Tronchoni fou afusellada als fossats del castell de Montjuïc², i la Blanca es va quedar així sense competidora amorosa. Però quan van entrar els nacionals la van detenir i la van condemnar a mort. Va estar molt de temps esperant que li conmutessin la pena, i totes crèiem que ho fariem, perquè continuava essent una falangista convençuda, i molt beata, fins a tot a dintre la presó. Però van esperar per executar-la només fins que va estar fet un monument o una lápida, no sé, a la Tronchoni que van aixecar al fossat del castell de Montjuïc on havia estat executada, i allà mateix, al costat del monument, hi van afusellar la Blanca. Ja veieu quines paradoxes té la vida. Que l’única presa que jo veis executar a la postguerra fos una feixista!” (pàg. 15).

6. Treball, higiene, vexacions.

“A la presó hi vam passar molta fam fins que vam aconseguir l’assumpte dels *tapetes* de ganxet. Aleshores era una cosa molt de moda, i algunes de les preses que anaven sortint en llibertat ens aconseguien comandes de comerços. Ens passàvem el dia a la presó fent *tapetes*, i això ens va solucionar el problema econòmic una mica. Els d’higiene, però, mai es van solucionar. La sarna era una cosa terrible, i l’única manera de minvar-ne l’efecte era amb uns raspalls molt durs amb què havies de fregar-te la pell. Això creava molta desmoralització, i també totes les vexacions que havien sofert les dones abans d’arribar a la presó. Les havien pelat al zero, els havien fet beure oli de ricí, els havien fet escombrar els carrers amb els de falange darrera fent burla. T’explicaven cada cosa! Ens deien: al costat del que nosaltres hem passat, aquesta presó és el paradís” (p. 15).

7. Homosexualitat.

² Segons que esmenta Rafael TESIS en les memòries com a Director General de Serveis Correccionals i de Readaptació de la Generalitat de Catalunya, Carmen Tronchoni va ser executada el 29 de març de 1938 al castell de Montjuïc, condemnada per espionatge. Va ser la primera de les dues o tres dones del Correccional de Dones de les Corts que va ser executada durant el període de guerra. D’uns vint-i-cinc anys, l’ofici de telefonista d’un servei burocràtic militar li havia permès de transmetre a l’enemic informació sobre la sortida d’un tren de tropes i material militar que va ser bombardejat per l’aviació franquista. Tal i com esmenta Tasis, Tronchoni va demostrar “un tremp autèntic de heroïna, o almenys de dona apassionada pels seus ideals. Les seves companyes de reclusió varen fer posar damunt del seu cadàver, quan fou duta al cementiri, uns rams de flors que varen encarregar per subscripció” (*Les presons dels altres. Record d’un escarceller d’ocasió*. Barcelona. Pòrtic, 1990, pàg. 101-104, 215-216. A Sabadell existeix un col·legi nacional que porta el seu nom.

“El pitjor va ser quan ens van canviar el director. Mentre hi va haver en García del Busto, que era un panxacontenta, les coses encara van ser tolerables, però abans en van tenir un que l’havien tret de la Model precisament a conseqüència de les protestes dels presos. No recordo com es deia, però quan el van treure de la Model ens el van dur a la presó de dones, i els mesos que el vam tenir va ser terrible. N’hi havia per tornar-se boig. Ens tenia hores i hores al pati, formades, sota el sol. Deia que *quería ver una sola cabeza*. Ens feia passar hores cantant el *Cara al Sol*. Amb els casos d’homosexualitat, que hi eren, com a tot arreu on hi ha només dones, o només homes, fins aleshores només els posaven vuit o quinze dies de cel·les de càstig, però aquell nou director, como es deia...? , a les que enganxave les feia pelar al zero. Primer volia que les peléssim companyes seves, però ens hi vem negar, després s’hi van negar també els funcionaris i aleshores ho va fer ell personalment. Deien que a casa seva la dona l’apallisava i que es venjava en nosaltres” (pàg. 15).

8. Vaga del 51: tornada a les Corts.

“A finals dels quaranta ja començaven a plantejar-se reivindicacions a les fàbriques, i a la Sedeta hi va haver algun petit atur. La bona va ser en la vaga de tramvies del 51. Vam ser els primers a parar. El torn del matí, que entràvem a les cinco, vam decidir no treballar i sortir al carrer. La majoria érem dones, i vam recórrer totes les fàbriques de Gràcia per dir que paressin. La majoria començaven a les sis i vam tenir temps d’avisar-les a totes que la Sedeta era aturada. Això impressionava i era un argument de pes. Hi havia por, pero érem joves, i érem molts. Això son dues coses que t’animen.

Acabada la vaga, primer va semblar que no passava res. Vam tornar a la feina com si res. Però al cap de de cinc o sis dies, el dia de Sant Joan a les dues de la matinada, em van venir a buscar a casa. Vaig deixar la filla a una veïna, perquè la mare havia mort poques setmanes després de sortir jo de la presó, el 57.

De la fàbrica en van agafar dos. De fet, no solament per la vaga de la Sedeta, sinó perquè va caure un grup de 32 militants comunistes, entre els quals hi havia el Gregori López Raimundo³. Va ser una caiguda estúpida, perquè va començar amb la detenció per contraban d’un company de Madrid que passava coses d’Andorra. Li van trobar una tarja meva i una carta d’un company i van lligar caps. No anaven a buscar res de partit, i ho van trobar. Vaig estar 58 dies incomunicada als calabossos de la Via Laietana. Em van insultar molt. Van cridar el meu marit i le volien fer creure que jo era l’amant del que havien detingut primer a Madrid, i a la dona d’aquest li van

³ Gregori LÓPEZ RAIMUNDO descriu a les memòries l'episodi en què va coincidir amb Isabel Vicente a la comissaria de Via Laietana (*Primera Clandestinidad. Memorias*. Segona part. Barcelona. Antártida-Empúries, 1993, pàg. 287).

dir el mateix, per veure si parlaven. Però el meu contacte aleshores amb el partit era mínim i només em van tenir sis mesos a la presó” (pàg. 16).